GELENEKSEL TÜRK MOTİF ÖRNEKLERİ İLE AMERİKA YERLİLERİNİN AYAKKABI DESENLERİ ARASINDAKİ BENZERLİKLER

Fatma Nurcan SERT [1], Mehmet SUSUZ[2]

Öz

Motifler, toplumların sosyo-kültürel yaşantılarının izlerini taşırlar. Motifler için, *'geçmiş-günümüz* ve *gelecek'* arasında kültür transferinin gerçekleştirilmesinde *'bir araç olma potansiyeline'* sahip oldukları söylenebilir. Motifler (desenler), ait oldukları toplumların yaşam biçimlerini ve örf-adetlerini yansıtan ayna gibidir. En sade ifadeyle motifler, ait oldukları toplumun 'kültür dilini' oluşturur. Türklerin uzun yıllar konargöçer bir yaşam tarzını benimsemeleri, farklı topluluklarla kültür etkileşimine girmelerine olanak tanımıştır.

Bu çalışmada sadece*, 'Geleneksel Türk Motif Örnekleri ile Amerika Yerlilerinin Ayakkabı Desenleri Arasındaki Benzerlikler',* ele alınan görseller kullanılarak ortaya konulmuştur.

Amerika yerlilerinin ayakkabı tasarımlarında kullandıkları motifler (desenler) ile halı, kilim ve seccadelerin üzerinde kullanılan geleneksel Türk motifleri arasındaki benzerlikler; *yıldız, çarkıfelek (haç / svastika), göz, su yolu* ve *el* motifi örneklerinde aranmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde, geleneksel Türk motiflerinin Amerika yerlilerinin ayakkabı tasarımlarında kullandıkları motiflerle benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu benzerliklerin, tesadüfi mi yoksa bilinçli bir etkileşim sonucu mu meydana geldiği sorusunun yanıtına kapsamlı araştırmaların neticesinde ulaşılabilir.

Araştırma, tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında çalışmanın teorik kısmı oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan Amerika yerlilerine ait ayakkabı görsellerine, *'Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümü'nden(American Museum Of Natural History Division Of Anthropology)'* ulaşılmıştır. Geleneksel Türk halı, kilim ve seccade görselleri ise; alanyazındaki akademik çalışmalardan elde edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında görseller karşılaştırılıp aralarındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halı ve Kilim Motifleri, Amerika Yerlileri, Kültür ve Şamanizm.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, fnurcanserts(at)hotmail.com
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, msusuz(at)konya.edu.tr

THE SIMILARITIES BETWEEN THE SAMPLES OF TRADITIONAL TURKISH MOTIVES AND NATIVE AMERICAN SHOE PATTERN DESIGNS

ABSTRACT

Motives carry the traces of socio-cultural experiences of societies. For motifs, it can be said that they have 'the potential to become a tool' in carrying out the culture transfer between 'past, present and future'. Motifves (patterns) are like mirrors reflecting the lifestyles and customs of the communities they belong to. In the simplest expression, the motives constitute the 'cultural language' of the communities to which they belong. As Turks had adopted nomadic life style for long year, Turks were able to interact with different cultures.

In this study only *'The Similarities Between Traditional Turkish Motif Patterns and Shoe Patterns of Native Americans'* has been carried out using the visuals discussed.

The similarities between the motives used in American native shoe designs and the motives (patterns) on the traditional Turkish carpet, rug, and prayer rugs were examined in the sample of the star, çarkıfelek (svastika/ the cross), eye, water way, and hand motives. As a result of the evaluations, it has been determined that the traditional Turkish motives show great similarity with the motives used by the American natives in their shoe designs. The answer to the question of whether these similarities has occurred randomly or as a result of a conscious interaction can become up with as a result of extensive researches.

The research was conducted using literature review. Within the light of obtained data, the theoretical part of the study was established. Images of American native shoes used in the research was obtained from the *'American Museum of Natural History Division of Anthropology'*. The images of traditional Turkish carpet, rug, and prayer rugs were obtained from academic researches in the literature. Within the light of the obtained data images were compared and the similarities were revealed.

Keywords: Carpet and Rug Motives, Native Americans, Culture, Shamanism.

Giriş

Türklerin yerleşik hayata geçmeden önceki süreçte konargöçer yaşam sürmeleri geniş bir kültür belleğinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Türkler, yaşantılarıyla biçimlendirdikleri kültürel değerlerine farklı anlamları kodladıkları motifler yerleştirmişlerdir. Bu motifler; bazen çanak çömleklerde, bazen de halı, kilim, seccade, elbise, vb. nesnelerin üzerinde farklı tasarımlarla hayat bulmuştur.

"Türk kültürü Orta Asya'dan günümüze kadar etkileşim içinde olduğu bölge ve toplumlarda çeşitli konularda etkin izler bırakmıştır. Bu etkin izler Kızılderili ve Türkler arasında da görülmektedir" (Akpınarlı, 2005: 1021). Amerika yerlilerinin ayakkabı motifleri (desenleri) incelendiğinde, Türklerin kullandığı birçok motif ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Farklı kıtalarda yaşayan bu iki toplum arasındaki benzerliklerin, *kültürel etkileşim sonucu mu* yoksa *rastlantısal mı* olduğu noktası araştırmacıların yapacağı detaylı çalışmalar sonucunda ortaya konabilir.

Fotoğraf No 1: Kazakistan–Tamgalı Say (Somuncuoğlu, 2011: 318)

Fotoğraf No 2: Ankara-Güdül Kaya Resimleri http://atokyay.blogspot.com.tr/2012/12/turklerin-anadoluya-girisini.html

"Her göçün ardında ve gidilen coğrafyalarda geçmişin izleri görülmektedir" (Başbuğ ve Özer, 2017: 179). Fotoğraf No: 1 ve 2'ye bakıldığında, aralarında binlerce kilometre mesafe olmasına rağmen benzer motiflerin kaya veya taşın üzerinde resmedildiği

görülmektedir. Bu durum, Türklerin konargöçer yaşam tarzını benimsemeleri ve doğal olarak değişik coğrafyalarda bulunmaları ile açıklanabilir. Orta Asya'da kaya üzerine yapılan petrogliflerin[3] benzerlerine ülkemizin farklı bölgelerinde yapılan arkeolojik çalışmalarda rastlandığı görülmektedir (Fotoğraf No: 1 ve 2)[4].

Semboller, toplumların kültürel değerlerinde önemli yer teşkil eder. Türkler sembolleri süs ve sanat nesnesi olarak kullanmışlardır. Aynı zamanda bu sembollere mitolojik anlamlar yüklemişlerdir (Aksoy, 2009: 22). İşlenen her şeklin ya da motifin temsil ettiği değerler vardır. Toplumlar, gündelik yaşantılarında edindikleri gözlemleri bazen aslına uygun bazen de stilize ederek oluşturdukları sembol ve motifler aracılığıyla yüzeylere yansıtma ihtiyacı duymuşlardır. Özellikle Türkler, köklü bir tarihi geçmişe sahip oldukları halıların yüzeylerine birçok motifi işleyerek bir bakıma kültürel izler bırakmışlardır. Elimizdeki bilimsel kaynaklar ışığında, en eski halı olarak *'Pazırık Halısı' (Fotoğraf No: 3)* karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf No 3: Pazırık Halısı – Pazyryk (Aslanapa, 2005: 17).

Fotoğraf No 4: Pazırık Halısı-Pazyryk (Aslanapa, 2005: 17) (Detay)

[3] "Petroglif, esas itibarıyla "taş üzerine yapılan oyma" anlamına gelmektedir" (Alyılmaz, t.y.: 157). Ayrıntılı bilgi için bkz. Cengiz Alyılmaz. (t.y.), *"Petroglifler (Kaya Üstü Tasvirler)"*, (Kaynak: http://journals.manas.edu.kg/mjtc/oldarchives/2004/16_780-2048-1-PB.pdf Erişim Tarihi: 04.04.2018).

[4] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Aksoy (t.y.), *"Türkoloji'ye Atılan İmza, Taştaki Türkler'den 'Saymalıtaş'a"* , (Kaynak: http://turk-alemi.blogspot.com/2015/06/tastaki-turklerden-saymaltasa.html Erişim Tarihi: 03.04.2018).

"Altaylar'da beşinci Pazırık kurganında buzullar içinden çıkarılan en eski halı Asya Hunları bölgesinden gelmektedir" (Aslanapa, 2005: 16). Rus arkeolog Rudenko tarafından bulunan halı, M.Ö. 5-3 yüzyıllara tarihlendirilmiştir. Kurganın içerisine sızan suların donması, halının korunarak günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır (Yetkin, 1991: 2).

> Halının üstün teknik ve estetik özelliklere sahip çok eski bir halı olması sebebiyle özellikle yabancı arkeolog ve sanat tarihçileri tarafından çeşitli etnik topluluklara mal edilmeye çalışılmıştır. Ancak çeşitli kanıtlar bu halının Türk sanatının bir ürünü olduğunu göstermektedir" (Çoruhlu, 2007: 129).

Türkler ve Amerika Yerlileri Arasındaki Kültürel Benzerlikler

Kızılderililerin ve Türklerin özellikle dil'deki benzerliklerinin yanında; "…birbirinden kopye edilmişe benzeyen kilim desenleri[5]; aynı konuyu aynı şekilde işleyen destanlar; zamanı aynı şekilde ölçen meşhur "12 hayvanlı takvim" ve daha niceleri" (Türkkan, 2008: 97). "Bering Kara Köprüsü ile Amerika'nın Kuzeyine geçiş binlerce yıl dalgalar halinde vuku bulmuştur. Bu geçişlerle ilgili çalışmaların başlangıcı 1850 yılına kadar geriye gitmektedir" (Kurtuluş, 2005: 875).

> Türklerin halı, kilim, mezar gibi eserlerde kullandıkları damgalar, bazen harf, bazen arma, bazen süs, bazen de bir statü aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu damgaların bir özelliği de Kızılderililerin Bering boğazından geçerek Amerika'ya göç eden ilk Türkler veya Asyalılar olduklarını savunan bilim adamlarınca, en önemli vesika olarak kullanılmalarıdır. Gerçekten de Kızılderililerin gelenekleri ve kullandıkları damgalar eski Türk kültürüyle önemli ölçüde örtüşmektedir (Aksoy, 2009: 22).

Araştırmacılar, iki toplumda birbirine benzeyen kültür dokularını göçlere dayandırmışlardır. Bu durum, *'kültür'* kavramının hareketli yapısına işaret eder. Kültür kavramının, insanlığın varlığıyla ortaya çıktığı, süreç itibariyle farklı dokulardan beslenerek kapsam alanını genişlettiği ve toplumların kimlik kodlarını bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Dolayısıyla araştırmacıların, '*genişleyen etkileşim alanı dolayısıyla birçok disiplinde kendisine yer bulan 'kültür' kavramını, net bir tanım çerçevesine yerleştiremedikleri görülmektedir*'. Ortak bir tanım çerçevesine yerleştirilemeyen 'kültür' kavramının toplumların yaşantılarının biçimlendirilmesindeki önemine değinmek gerekmektedir.

[5] Kızılderili ve Türk kilimleri arasındaki benzerlikler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Feriha Akpınarlı, (2005), *"Kızılderili ve Türk Kilimlerindeki Ortak Özellikler"*, 6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi: Ankara, 21-26 Kasım 2005, Cilt: III, s.s. 1021-1040, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara, 2009.

"Kültür, yani yaşantı ve inançlar kalıtımla değil; öğrenmeyle kuşaktan kuşağa veya etkileşim yoluyla komşu kültürler arasında geçiş yapar" (Mülayim, 2008: 92). "Kültür, insanlar tarafından, insanlar ve insanlık için, insana rağmen yaratılmış, maddi, manevi ve ideolojik tüm var olanlardır" (Erinç, 2013: 132). Kültür, bir toplumun tüm yönlerini oluşturan kodları bünyesinde barındıran bir kavramdır. Bu kodların oluşum sürecinde insan olgusu merkezde yer alır. İnsan tarafından biçimlendirilen kültür kavramı durağan/hareketsiz bir kavram değildir. Aksine hareketli bir kavramdır. Kültür kümesinin içerisine, toplumun ya da toplumların var olmasını sağlayacak tüm motivasyonlar (sanat, bilim, örf-adet, gelenek-görenek, vb.) girmektedir. Toplumların; giyimlerinden, elbiselerinde kullandıkları motiflerden, yemek alışkanlıklarından, mimari yapılarından, sanat uygulamalarından, kullandıkları dilsel göstergelerden görüntüsel göstergelere kadar akla gelebilecek her alanda 'kültür' olgusundan söz etmek mümkündür. Çünkü ifade edilen bu alanların oluşum süreçlerinin kültür temelli olduğu söylenebilir. Kültürlerin oluşum sürecinde toplumların 'inanç sistemleri' önemli konumdadır.

"Türk ve Kızılderili mitolojilerinde doğaya ilişkin inanışlarda pek çok ortaklık bulunmasının kaynağında Şamanizm'in yer aldığı görülmektedir[6]" (Yetim, 2007: 1-2). Bu noktada, kültürlerin oluşum sürecinde, Şamanizm'in[7] etkisi üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Türkler tarih boyunca büyük coğrafyalarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu süreçte en fazla etkisi altında kaldıkları bir başka inanç sistemi Şamanizm dir. (Alp, 2009: 29). Şamanizm, milattan önceki dönemlerden başlayıp sonraki süreçlerde Türkler ve etraflarında bulunan toplumların İç Asya ve Ön Asya'da yaşantılarını sürdürdükleri yerlerde "şaman ya da kam" olarak isimlendirilen din adamları tarafından uygulanan inanç sistemlerinin tümünü oluşturmaktadır (Çoruhlu, 2002: 15). "Avlanma yöntemleri, çeşitli folklorik ve kültürel gelenekler, Şamanizm inancı Kuzey Amerika ile Asya arasındaki göçlerin izlerini gösteren diğer konulardır" (Kurtuluş, 2005: 880).

"Amerika Kızılderili Şamanizm'i, büyük bir göçle Orta Asya ve Sibirya'dan koparak Bering Boğazı üzerinden Amerika Kıtası'na geçenlerin beraberlerinde getirdikleri ve yaşattıkları tarihî kültür hatırasının bugüne kadar canlılığını korumuş olan gerçek uzantısıdır" (Arslan, 2006: 22). Orta Asya Türk toplulukları ile Kuzey Amerika Kızılderilileri arasında genetik bir bağ olduğu düşüncesinin temeli, göçler ve Şamanizm inancına dayandırılmaktadır (Yetim, 2007: 88). "Kızılderili ve Türk Şamanizmi"[8] kitabının yazarı olan Ahmet Ali Arslan'a göre; "Türk Şamanizm'i; Orta Asya, Batı ve Doğu Sibirya Türk kültürü başta olmak üzere, geniş anlamda Türk Dünyasının yaşayıp, bu güne kadar yaşattığı Türk Kültürünün bel kemiğidir denilebilir. Türk kültürü, bir anlamda, Şamanizm ekseni etrafında döner" (Arslan,

[6] Ayrıntılı bilgi için bkz. Arzu Yetim. (2007), *"Türk ve Kızılderili Mitolojilerinde İnsan-Doğa İlişkisi"*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim Dalı: Eskişehir.

[7] Ayrıntılı bilgi için bkz. Mircea Eliade, (1999), *"Şamanizm"*, Çev. İsmet Birkan, İmge Kitabevi Yayınları: Ankara, 1. Baskı.

[8] Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Ali Arslan. (2011), *"Kızılderili ve Türk Şamanizmi"*, Berikan Yayınevi: Ankara.

2011: 30-31). "İnanç sistemi, belirli bir kültürün ideolojik alanının bütünü için kullanışlı bir terim gibi görünmektedir (…). Kültür, yeniden üretim vasıtasıyla kendini sürdürebilmek için birtakım alt sistemlere (ekonomi, sosyal yapı, ideoloji vs) sahiptir" (Hoppal, 2016: 62). Dolayısıyla, toplumun temelini oluşturan kültür eksenli dinamiklerin ortaya çıkmasında ve biçimlenmesinde 'inanç sistemi'nin önemli bir etken olduğu söyleneblir.

Özellikle iki topluluk arasındaki motif eksenli benzerlikler; incelenen ayakkabı desenleri ile halı, kilim ve seccade örneklerindeki motifler arasında daha net görülmüştür. *'Geleneksel Türk Motif Örnekleri ile Amerika Yerlilerinin Ayakkabı Desenleri Arasındaki Benzerlikler'* başlıklı bu çalışmada, Amerika yerlilerine ait 5 (beş) farklı ayakkabı deseni incelenmiştir. İncelenen ayakkabılardaki desenler ile geleneksel Türk motifleri arasındaki benzerlikler ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Geleneksel Türk Motif Örnekleri ile Amerika Yerlilerinin Ayakkabı Desenleri Arasındaki Benzerlikler

Çalışmada yer alan Amerika Yerlilerine ait Ayakkabı görselleri *(Fotoğraf No: 5, Fotoğraf No:7, Fotoğraf No: 9, Fotoğraf No: 11 ve Fotoğraf No: 13) "Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümünün (Amerıcan Museum Of Natural Hıstory Division Of Anthropology - https://anthro.amnh.org/north)*" izniyle kullanılmıştır. Kullanılan görsellerin altında yeralan; ayakkabıların bulunduğu koleksiyona ait *katalog numarası, ait olduğu ülke* ve *kültür, yapımında kullanılan malzemeler, boyutları, müzenin ayakkabıyı edindiği yıl, kategorisi* ve *bağışta bulunan kişi* hakkındaki bilgiler müzenin internet sayfasından alınmıştır.

Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımlarında kullanılan motifler ile geleneksel Türk *halı, kilim* ve *seccade'*lerde kullanılan motifler arasındaki benzerlikler "*Yıldız, Çarkıfelek (Haç/Svastika), Göz, Su Yolu* ve *El"* motifi örnekleri üzerinden ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Yıldız Motifi:

"Anadolu'da olduğu gibi Orta Asya kökenli Türk inanışlarında da gökyüzü, güneş, ay ve yıldızlar büyük önem taşımış, her dönemde Türkler gökyüzünün hareketlerine göre sosyal yaşantıyı düzenlemişlerdir" (Alp, 2009: 41-42). Yıldız motifi, "…kare ve haç motifi ile birlikte anlamsal bir bütünlük içerir ve bu bütünlük evreni simgeler; yani, dört dünya ve dört gök bölgesinin simgesel anlatımıdır". Yıldız motifi, Anadolu tarihindeki en eski geçmişe sahip motiflerden biridir. Anadolu insanı bu motifleri halı, kilim ve taşınabilir araç-gereçlerde kullanmışlardır. "Yıldız motifinin, Anadolu ve Dünya sanat tarihinde önemli bir yeri olan Türk Halı Sanatında güzel örneklerini görebiliriz" (Erbek, 2002: 86-88 arası).

Çizim 1: Yıldız Motifleri (Erbek, 2002: 96-99 arası).

Fotoğraf No 5: ‘Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümü’nün (American Museum Of Natural History Division Of Anthropology) İzniyle Kullanılmıştır’

MOCCASINS (PAIR), MAN'S
NORTH AMERICAN ETHNOGRAPHIC COLLECTION
Catalog No: 50.1/ 562 AB **Field No:** 623
Culture: CHEYENNE, SOUTHERN
Country: USA
Material: HIDE, BEADS, SINEW, THREAD, PIGMENT
Dimensions: A) L:28.5 W:11 H:10 B) L:28.5 W:11 H:10.5 (İn CM)
Acquisition Year: 1910
Donor: MORGAN, J. PIERPOINT & LENDERS, E. W.
Keywords: MOCCASIN (MAN)
Category: COSTUME

(https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E1%2F%20%20562%20AB)

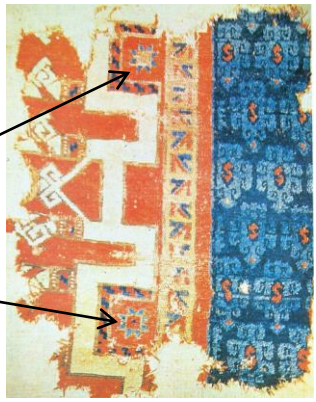

Fotoğraf No 6: Selçuklu Halısı, (Konya) 13. Yüzyıl, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, (Yetkin, 1991: 68).

Çizim 1’de yıldız motifinin üç farklı çizimi yer almaktadır. *Fotoğraf No: 5’te* Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımında kullanılan motifler ile *Fotoğraf No: 6*’daki Türklere ait halı örneğinde yer alan yıldız motifleri arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Çarkıfelek (Haç/Svastika) Motifi:

"Türklerin Çarkıfelek olarak isimlendirdiği Swastika, evrenin ve gökyüzünün bir merkez etrafında dönüşünü ifade eder" (Bilgili, 2014: 13). "Çark-ı feleğin dönüşüyle zaman kavramına vurgu yapılmakta ve zamana bağlı olarak yok oluş/faniliğe dikkat çekilmektedir" (Çaycı, 2017: 235). İslamiyetten önceki dönemlere ait olan svastika motifi, islamiyetten sonra Türkler tarafından farklı biçimlerde sıkça kullanılmıştır (Yılmaz, 2017: 75). "Kaynağı çok eski dönemlere dayanan bu motif gamalı haç (svastika) motifinden gelişmiş olup birçok versiyonu mevcuttur" (Çetin, 2017: 356). Geleneksel Türk Motifleri arasında bulunan Çarkıfelek motifi değişik biçimlerde stilize edilerek hem mimari yapılarda hem de gündelik yaşamda kullanılan halı, kilim, vb. eşyaların yüzeylerine yansıtılmıştır[9] (Fotoğraf No: 8).

Çizim 2: Çarkıfelek (Haç/Svastika) Motifleri (Erbek, 2002: 136-137).

Fotoğraf No 7: 'Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümü'nün (American Museum Of Natural History Division Of Anthropology) İzniyle Kullanılmıştır'

MOCCASINS (PAIR), WOMAN'S
NORTH AMERICAN ETHNOGRAPHIC COLLECTION
Catalog No: 50 / 8160 AB **Field No:** A6
Culture: APACHE, MESCALERO
Locale: NM
Regions: BASIN, PLAINS, SOUTHWEST
Country: USA

Fotoğraf No 8: Lotto Halısı, 17. yüzyıl Antalya'dan gelme, TİEM, (Aslanapa, 2005: 133).

[9] Çarkıfelek (Gamalı Haç/Svastika) Motifi, Türklerde farklı biçimlerde stilize edilerek nesnelerin yüzeylerine yansıtılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Çetin, (2017), *"Türk-İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (Svastika) ile Çarkıfelek Motiflerinin Köken ve İkonografik Anlamlar Üzerine Bir Değerlendirme"*, Social Sciences Studies Journal, Vol:3, Issue:8, pp.353-365, ISSN:2587-1587.

Material: HIDE (BUCKSKIN), BEADS, SINEW **Dimensions:** A) L:28 W:26 H:9 B) L:26 W:25 H:9 (in CM) **Acquisition Year:** 1909 [EXPEDITION] **Donor:** GODDARD, PLINY E., DR. **Keywords:** MOCCASIN (WOMAN) **Category:** COSTUME (https://anthro.amnh.org /anthropology/databases/common/image _dup.cfm?catno=50%20%20%2F%208160%20AB)	

Çizim 2'de çarkıfelek (haç/svastika) motifinin iki farklı çizimi yer almaktadır. *Fotoğraf No: 7*'deki Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımında kullanılan motifler ile *Fotoğraf No: 8*'deki Türklere ait halı örneğinde yer alan çarkıfelek (haç/svastika) motifleri arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Göz Motifi:

Yeryüzünde birçok insan, "kötü ruhların" varlığına ve aynı şekilde bazı insanların da "gözleriyle kötülük saçtığına" inanır (Gülensoy, 1989: 140). İnsanlar, yaşadıkları sıkıntılardan, kıskançlıklardan, uğursuzluklardan ve nazarlardan korunmak için birbirinden farklı formlarda göz motiflerini kullanmışlardır**.** "Bu motifler, günlük yaşamda kullanılan dokumalarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır" (Erbek, 2002: 128). Göz motifi çoğunlukla kare, üçgen ya da beşgen gibi geometrik şekillerde dokunduğu gibi bazen de halk arasında, bıtrak (pıtrak) diye isimlendirilen, özellikle kurak bölgelerde çok yetişen, sarmaşık türündeki bir bitkinin, dikenli meyvelerinin stilize edilmiş hali şeklinde de görülmektedir (Deniz, 2000: 184; Akt. Etikan ve Kılıçarslan, 2012: 107).

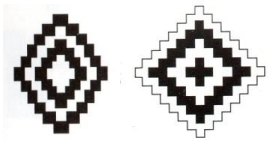

Çizim 3: Göz Motifleri (Erbek, 2002: 132-133).

Fotoğraf No 9: ‘Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümü’nün (American Museum Of Natural History Division Of Anthropology) İzniyle Kullanılmıştır’

MOCCASINS (PAIR), MAN'S
NORTH AMERICAN ETHNOGRAPHIC COLLECTION
Catalog No: 50.2/ 5817 AB
Culture: BLACKFEET?
Material: HIDE, BEADS, CLOTH, SINEW, THREAD
Dimensions: A) L:27.5 W:10 H:8 B) L:28 W:9.5 H:6 (inCM)
Acquisition Year: 1951 [GIFT]
Donor: MARTIN, LILLIAN
Keywords: MOCCASIN (MAN)
Category: COSTUME

(https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E2%2F%205817%20AB)

Fotoğraf No 10: Anadolu, Kırk Boynuz Göllü Halı Örneği, XVI. Yüzyıl. Heinrich Kirchheim’in Orient Stars Koleksiyonu (N.Türkmen) (Türkmen, 2001: 215).

Çizim 3’te göz motifinin iki farklı çizimi yer almaktadır. *Fotoğraf No: 9*’daki Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımında kullanılan motifler ile *Fotoğraf No: 10*’daki Türklere ait halı örneğinde yer alan göz motifleri arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Su Yolu Motifi:

“…suyolu motifi insanlık tarihinde suyun önemini ve bereketini sembolize etmektedir. Suyolu akışı, hayatı temsil eder. Yeniden doğuşun, yaşamın sürekliliğinin, yenilenmenin, erdemin temsilidir. Anadolu kültüründe su yaşamın kendisi demektir” (Er ve Sarıkaya Hünerel, 2012: 173).

> Çatalhöyük taş duvarlarındaki resimlerde, pişmiş topraktan çanak çömleklerde zig-zag veya meander olarak da adlandırılan su yolu motifi belirgin bir şekilde uygulanmıştır (…) Bu motif, Ege ve Akdeniz bölgesi halı ve kilimlerinde

çoğunlukta olmak üzere, tüm Anadolu dokumalarında sıklıkla kullanılan bir motiftir (Erbek, 2002: 102-104 arası).

Çizim 4: Su Yolu Motifleri (Erbek, 2002: 106).

Fotoğraf No 11: ‘Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümü’nün (American Museum Of Natural History Division Of Anthropology) İzniyle Kullanılmıştır’

MOCCASINS (PAIR)
NORTH AMERICAN ETHNOGRAPHIC COLLECTION
Catalog No: 50.2/ 5733 AB
Culture: ARAPAHO, NORTHERN ARAPAHO?
Locale: SD
Region: PLAINS
Country: USA
Material: HIDE, PIGMENT, BEAD, SINEW
Dimensions: A) L:22.5 W:8.2 H:6.5 B) L:24 W:8.3 H:5.5(in CM)
Acquisition Year: 1951 [GIFT]
Donor: ANONYMOUS
Keywords: MOCCASIN
Category: COSTUME

(https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E2%2F%205733%20AB)

Fotoğraf No 12:
Tür / Cins: Seccade,
Boyutları: En: 100 cm **Boy:** 150 cm
Hav Yüksekliği: 0,3 cm
Saçak Boyu: 2 cm
İlgili Koleksiyon: Zili Kilim,
Kaynağı: Konya-Kapadokya,
Kaynak Kişi: Serdal Karakuş (Korkutmaz, 2011: 33-168).

Çizim 4’te su yolu motifinin üç farklı çizimi yer almaktadır. *Fotoğraf No: 11*’deki Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımında kullanılan motifler ile *Fotoğraf No:12*’deki

Türklere ait seccade örneğinde yer alan 'zig zag' biçimindeki su yolu motifleri arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

El Motifi:

El motifi seccadelerde tanrıya açılan elleri, tanrıya yakarışı (dua) gösterdiği gibi secde ederken elin konulacağı yeri de işaret etmektedir (Aldoğan, 1988: 87; Akt, Akpınarlı ve Özdemir, 2016: 964). **"**Anadolu'da el motifi, dokumalarda hem gerçekçi, bir üslupla hem de stilize edilerek beş çubuk ve beş nokta şeklinde yorumlanmıştır" (Erbek, 2002: 114). El; yiyecek bulmada, yük taşımada, barınak inşa etmede, avlanmada, vb. birçok sosyal aktivitede insanlığın yaşamını sürdürebilmesinde ihtiyaç duyulan en değerli organlardan biridir. İnsan için bu denli değerli olan 'el' kültürümüzde, birçok farklı şekillerde stilize edilerek halı, kilim, vb. eşyaların yüzeyinde motif olarak kendisine yer bulmuştur.

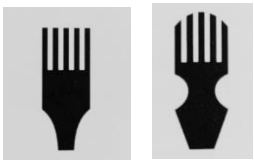

Çizim 5: El Motifleri (Erbek, 2002: 116-117).

Fotoğraf No 13: 'Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümü'nün (American Museum Of Natural History Division Of Anthropology) İzniyle Kullanılmıştır'

MOCCASINS (PAIR)
NORTH AMERICAN ETHNOGRAPHIC COLLECTION

Fotoğraf No 14: Hayat Ağaçlı ve El Motifli Kilim Seccade 172x124 cm. **Geldiği Yer:** Elazığ Harput

Catalog No: 50.2/ 4409 AB
Culture: SIOUX, LAKOTA
Material: HIDE, BEADS (GLASS), CLOTH, PIGEMNT, SINEW, THREAD
Dimensions: A) L:25.4 W:9.8 H:9.1 B) L:25.2 W:9.8 H:9.6 (in CM)
Acquisition Year: 1940 [GIFT]
Donor: SMITH, DECOST, ESTATE OF
Keywords: MOCCASIN
Category: COSTUME

(https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E2%2F%204409%20AB)

Sare Hatun Camii (Bayraktaroğlu, 1997: 100).

Çizim 5'te el motifinin iki farklı çizimi yer almaktadır. *Fotoğraf No: 13*'teki Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımında kullanılan motifler ile *Fotoğraf No: 14*'deki Türklere ait kilim seccade örneğinde yer alan el motifleri arasındaki benzerlikler ortaya konulmuştur.

Amerikan yerlileri kıyafetlerinde sıklıkla boncuk örme işlemini uygulamışlardır (Akan vd., 2005: 1002). Özellikle incelenen ayakkabı örneklerinde, motiflerin boncuklarla işlendiğini görmekteyiz. Her ne kadar kullanılan malzemelerde farklılıklar görülse de, Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımlarında kullanılan motifler ile halı, kilim ve seccadelerde kullanılan geleneksel Türk motifleri arasında benzerliklerin olduğu görülmektedir.

> Dokumacılıkta kullanılan motiflerin, her iki toplulukta da geçmiş tarihe dayandığı ve sosyo-kültürel yapıdan izler taşıyan nitelikte biçimlendiği görülmektedir. Bu motifler ait oldukları grupların imleri olarak günümüze kadar gelmiştir. Dokuma ürünleri incelendiğinde; iki topluluk arasında renk ve süsleme özellikleri açısından genel anlamda benzerlikler olduğu göze çarpmaktadır (Akan vd., 2005: 1001).

Sonuç

Geleneksel Türk motiflerinin kendine has bir anlatım üslubunun olduğunu söyleyebiliriz. Bu motifler, birbirinden farklı şekillerde stilize edilse de[10], ait oldukları toplum ya da toplumlar için anlam ifade ederler. Bu anlamların uzun yılların yaşanmışlıklarıyla oluştuğu söylenebilir.

[10] Türk motifleri incelendiğinde bir motifin farklı şekillerde stilize edilmiş biçimine rastlamak mümkündür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mine Erbek, (2002), *"Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri"*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 1. Baskı.

Yörükler ile Amerika yerlilerinin[11] "…el sanatı ürünlerinin kullanım biçimi, tekniği, üretim yöntemi, renk ve motif özellikleri karşılaştırıldığında, dikkate değer bir benzerlik göze çarpmakta ve bu da ürünlerin aynı kaynaktan beslendiği görüşünü desteklemektedir" (Akan vd. 2005: 1004). Bilindiği üzere Türkler yerleşik hayata geçmeden önce konargöçer yaşam tarzını benimsemişlerdir. Yaşantılarını sürdürebilme noktasında birçok taşınabilir alet ve gündelik hayatta kullandıkları malzemeler üretmişlerdir. Bu malzemelerin bazılarına estetik dokunuşlar yapmışlardır. Yapılan kazılarda, ortaya çıkartılan halılarda, çanak çömleklerde, vb. gündelik yaşamın sürdürülebilmesinde ihtiyaç duyulan nesnelerin yüzeylerinde bu motiflerin izine rastlanmıştır.

Kültürlerin oluşmasında birçok etkenin varlığından söz edilebilir. Özellikle bu çalışmada, 'Şamanizm' inanç sisteminin üzerinde durulmasının nedeni, toplumların kültürel değerlerinin oluşum sürecinde inanç sistemlerinin öneminden kaynaklanmaktadır. Araştırmacılar, gerek Amerika yerlilerinin gerekse İslamiyetten önceki dönemde Türklerin Şamanizm inanç sistemi ekseninde yaşamlarını sürdürdüklerini ve bu iki toplumun kültürel değerlerinin oluşmasında bu inanç sisteminin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmada sadece, *'Geleneksel Türk Motif Örnekleri ile Amerika Yerlilerinin Ayakkabı Desenleri Arasındaki Benzerlikler'*, biçimsellik üzerinden incelenmiştir. İncelenen Amerika yerlilerine ait ayakkabı tasarımlarında kullanılan motifler (desenler) ile halı, kilim ve seccadelerde kullanılan geleneksel Türk motifleri arasında benzerliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu benzerlikler, Türklerin yaygın şekilde kullandığı; *yıldız, çarkıfelek (haç/svastika), göz, su yolu* ve *el* motifleri örneklerinde aranmıştır. Tespit edilen benzerlikleri şu şekilde belirtebiliriz:

*Fotoğraf No:*5'teki Amerika yerlilerine ait ayakkabıların üzerindeki *motifler ile Fotoğraf No: 6'*daki Türklere ait halının üzerinde bulunan *yıldız motifleri* arasında benzerlik olduğu tespit edilmiştir. *Fotoğraf 7*'deki Amerika yerlilerine ait ayakkabıların üzerindeki *motifler* ile *Fotoğraf No:8*'deki Türklere ait halının üzerinde bulunan *çarkıfelek (haç/svastika) motifleri* arasında benzerlik olduğu tespit edilmiştir. *Fotoğraf No:9*'daki Amerika yerlilerine ait ayakkabıların üzerindeki *motifler ile Fotoğraf No:10*'daki Türklere ait halının üzerinde bulunan *göz motifleri* arasında benzerlik olduğu tespit edilmiştir. *Fotoğraf No:11*'deki Amerika yerlilerine ait ayakkabıların üzerindeki *motifler ile Fotoğraf No:12*'deki Türklere ait seccadenin üzerinde bulunan zig zag biçimindeki *su yolu motifleri* arasında benzerlik olduğu tespit edilmiştir. *Fotoğraf No:13*'teki Amerika yerlilerine ait ayakkabıların üzerindeki *motifler ile Fotoğraf No:14*'teki Türklere ait seccadenin üzerinde bulunan *el motifleri* arasında benzerlik olduğu tespit edilmiştir.

[11] Ayrıntılı bilgi için bkz. Meral Akan; Emine Nas ve Zuhal Bezirci. (2005), *"Yörükler ve Amerikan Yerlilerinde Yaşam Biçimlerinin Şekillendirdiği Bazı El Sanatları Üzerine Görüşler"*, 6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi: Ankara, 21-26 Kasım 2005, Cilt: III, s.s.997-1020, s.1004, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara, 2009.

Gerek taşın üzerine işlenen semboller gerekse sosyo-kültürel yaşantının sürdürülmesi noktasında kullanılan araç-gereçlerin, giysilerin, halı, vb. kullanım eşyalarının üzerine işlenen motifler o toplumun kültürel değerlerinin bir parçasıdır.

Sonuç olarak bu çalışmada sadece, '*Türklerin ve Amerika yerlilerinin kullandığı motifler arasında benzerliklerin olup-olmadığının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır'*. Ele alınan görseller biçimsellik üzerinden incelenerek aralarında benzerlikler aranmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde benzerlikler ortaya çıkartılmıştır. Benzerliklerin rastlantısal olup-olmadığı araştırmacıların kapsamlı araştırmaları ile ortaya çıkartılabilir.

Kaynaklar

Akan, Meral; Nas, Emine ve Bezirci Zuhal. (2005), *Yörükler ve Amerikan Yerlilerinde Yaşam Biçimlerinin Şekillendirdiği Bazı El Sanatları Üzerine Görüşler*, 6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi: Ankara, 21-26 Kasım 2005, Cilt: III, s.s.997-1020, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara, 2009.

Akpınarlı, H. Feriha, (2005), *Kızılderili ve Türk Kilimlerindeki Ortak Özellikler,* 6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi: Ankara, 21-26 Kasım 2005, Cilt: III, s.s. 1021-1040, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara, 2009.

Akpınarlı, Hatice Feriha; Özdemir, Hande Ayşegül. (2016), *Konya-Lâdik Halılarındaki Motiflerin İncelenmesi,* İdil Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 23, s.s. 955 – 982, (http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1464961208.pdf Erişim Tarihi: 09.04.2018).

Aksoy, Mustafa. (2009), *Halı - Kilim Sanatı Bağlamında Kürtçülük ve Devlet Kurumları,* Türk Damgaları, Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi, Ekim 2009, s.s. 18-22, (Kaynak:http://www.mustafaaksoy.com/dosyalar/Hal-Kilim%20Sanat,%20Krtlk%20ve%20Devlet%20Kurumlar.pdf Erişim Tarihi: 09.04.2018).

Aksoy, Mustafa. (t.y.), "Türkoloji'ye Atılan İmza, Taştaki Türkler'den 'Saymalıtaş'a" (Kaynak:http://turk-alemi.blogspot.com/2015/06/tastaki-turklerden-saymaltasa.html Erişim Tarihi: 03.04.2018).

Alp, K. Özlem. (2009), *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş,* Ankara: Eflatun Yayınevi, 1. Baskı.

Alyılmaz, Cengiz (t. y.), *Petroglifler (Kaya Üstü Tasvirler)*,s.s. 157-163, (Kaynak: http://journals.manas.edu.kg/mjtc/oldarchives/2004/16_780-2048-1-PB.pdf Erişim Tarihi: 04.04.2018).

Arslan, Ahmet Ali. (2011), *Kızılderili ve Türk Şamanizmi,* Ankara: Berikan Yayınevi.

Arslan, Ahmet Ali. (2006), *Amerikan Kızılderili Şamanizmi ile Orta Asya–Sibirya Türk Şamanizm'inin Benzerlikleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma,* Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 15, s.s. 21-38.
(Kaynak: http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol08_Issue15_2006/456.pdf Erişim Tarihi: 02.04.2018).

Aslanapa, Oktay. (2005), *Türk Halı Sanatının Bin Yılı,* One Thousand Years of Turkish Carpets, İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Başbuğ, Fatih ve Özer, Hatice. (2017). *Ankara Güdül'de Yer Alan At ve Geyik Damgaları.* Kalemisi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 10, s.s.167-181.
(Kaynak: http://www.kalemisidergisi.com/makale/pdf/1508502036.pdf Erişim Tarihi: 19.03.2018).

Bayraktaroğlu, Suzan. (1997), *Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı-Kilim Koleksiyonu*, Arış Üç Aylık Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 3, Aralık 1997, s.s. 88-103.
(Kaynak:http://akmb.gov.tr/userfiles/files/Ar%C4%B1%C5%9F%20Dergisi/ARI%C5%9E%203.pdf Erişim Tarihi: 23.03.2018).

Bilgili, Nuray. (2014) *Türklerin Kozmik Sembolleri – Tamgalar,* İstanbul: Hermes Yayınları, 1. Baskı.

Çaycı, Ahmet. (2017), *İslam Mimarisinde Anlam ve Sembol,* Konya: Palet Yayınları.

Çetin, Yusuf. (2017), *Türk-İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (Svastika) ile Çarkıfelek Motiflerinin Köken ve İkonografik Anlamlar Üzerine Bir Değerlendirme*, Socıal Scıences Studıes Journal, Vol:3, Issue:8, pp.353-365, ISSN:2587-1587.
(Kaynak:http://sssjournal.com/Makaleler/1585868196_1.%20ID-48.%20SSSjournal_V3_I5_Yusuf%20%C3%87ET%C4%B0N_353-365.pdf Erişim Tarihi: 05.04.2018).

Çoruhlu, Yaşar. (2002), *Türk Mitolojisinin Anahatları,* İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. Baskı.

Çoruhlu, Yaşar. (2007), *Erken Devir Türk Sanatı, İç Asya'da Türk Sanatının Doğuşu ve Gelişimi,* İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. Baskı.

Eliade, Mircea. (1999), *Şamanizm,* Çev. İsmet Birkan, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1. Baskı.

Er, Birnaz ve Sarıkaya Hünerel, Zeliha. (2012), *Bir İletişim Aracı Olarak El Sanatları,* Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, s.s. 169-177, Batman Üniversitesi Uluslararası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu, 18-20 Nisan 2012 Batman, Türkiye. (Kaynak: http://www.yasambilimleridergisi.com/makale/pdf/1356126508.pdf Erişim Tarihi: 03.04.2018).

Erbek, Mine. (2002), *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri,* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 1. Baskı.

Erinç, Sıtkı M.. (2013), *Sanatın Boyutları,* Ankara: Ütopya Yayınevi, 3. Baskı.

Etikan, Sema ve Kılıçarslan, Hande (2012), *Düz Dokumalarda Nazar İnancı ve Göz Motifi,* Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E Kasım-Aralık'12, Sayı:10, s.s. 103-121.
(Kaynak: http://dergipark.gov.tr/download/article-file/193427 Erişim Tarihi: 02.04.2018).

Gülensoy, Tuncer. (1989), *Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları – Damgalar, İmler, Enler,* İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Hoppal, Mihaly. (2016), *Şamanlar ve Semboller – Kaya Resmi ve Göstergebilim,* Çev. Fatih Sel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı.

Korkutmaz, Nefise. (2011), *Nevşehir İli ve Bazı İlçelerinde Satışa Sunulan, Korunan ve Sergilenen Dokumaların Tespiti,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı El Dokumaları ve Örgüleri Bilim Dalı, Konya.

Kurtuluş, Berrak. (2005), *Amerika Kıtası'nın Keşfi: Kuzey Amerika-Asya Bağlantısı,* Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Volume: 49, Number: 1, s.s. 873-886.
(Kaynak:http://www.arastirmax.com/en/system/files/dergiler/51602/makaleler/49/1/arastirmax-amerika-kitasinin-kesfi-kuzey-amerika-asya-baglantisi.pdf Erişim Tarihi: 30.03.2018).

Mülayim, Selçuk. (2008), *Sanata Giriş - Plastik Sanatların Temel Kavramları ve Terminolojisi Üzerine Bir Deneme,* Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi, 3. Baskı.

Somuncuoğlu, Servet. (2011), *Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki İzler,* İstanbul: At-Ok Yayınları, 3. Baskı.

Türkkan, Reha Oğuz. (2008), *Türkler ve Kızılderililer – Kızılderililer Türk mü? Atatürk'ün Son 20 Yılını Verdiği Büyük Araştırması,* İstanbul: Pegasus Yayınları, 1. Baskı.

Türkmen, Nalan. (2001), *Orta Asya Türkmen Halıları ile Tarihi Anadolu-Türk Halılarının Ortak Özellikleri,* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Yetim, Arzu. (2007), *Türk ve Kızılderili Mitolojilerinde İnsan-Doğa İlişkisi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim Dalı: Eskişehir.

Yetkin, Şerare. (1991), *Türk Halı Sanatı,* Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı.

Yılmaz, Muzaffer. (2017), *İnanç, Mimarlık ve Algı Üzerine Mülahazalar*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2017, 18(2), s.s. 67-92. (Kaynak:http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/4%20SBD%20%C4%B0nan%C3%A7,Mimarl%C4%B1k....pdf Erişim Tarihi: 18.03.2018).

Görseller dizini:

Fotoğraf No 1: Kazakistan-Tamgalısay (Somuncuoğlu, 2011: 318)

Fotoğraf No 2: Ankara-Güdül Kaya Resimleri
Kaynak: http://atokyay.blogspot.com.tr/2012/12/turklerin-anadoluya-girisini.html
(Erişim Tarihi: 25.03.2018).

Fotoğraf No 3: Pazırık Halısı – Pazyryk (Aslanapa, 2005: 17).

Fotoğraf No 4: **Pazırık Halısı – Pazyryk** (Detay) (Aslanapa, 2005: 17).

Fotoğraf No 5: Kaynak:
https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E1%2F%20%20562%20AB (Erişim Tarihi: 08.04.2018).

Fotoğraf No 6: Selçuklu Halısı, (Konya) 13. Yüzyıl, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, (Yetkin, 1991: 68).

Fotoğraf No 7: Kaynak:
https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%20%20%2F%208160%20AB (Erişim Tarihi: 09.04.2018).

Fotoğraf No 8: Lotto Halısı, 17. yüzyıl Antalya'dan gelme, TİEM, (Aslanapa, 2005: 133).

Fotoğraf No 9: Kaynak:
https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E2%2F%205817%20AB (Erişim Tarihi: 08.04.2018).

Fotoğraf No 10: Anadolu, Kırk Boynuz Göllü Halı Örneği, XVI. Yüzyıl. Heinrich Kirchheim'in Orient Stars Koleksiyonu (N.Türkmen) (Türkmen, 2001: 215).

Fotoğraf No 11: Kaynak:
https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E2%2F%205733%20AB (Erişim Tarihi: 08.04.2018).

Fotoğraf No 12: Seccade, İlgili Koleksiyon: Zili Kilim, Kaynağı: Konya-Kapadokya, Kaynak Kişi: Serdal Karakuş (Korkutmaz, 2011: 168).

Fotoğraf No 13: Kaynak: https://anthro.amnh.org/anthropology/databases/common/image_dup.cfm?catno=50%2E2%2F%204409%20AB (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

Fotoğraf No 14: Hayat Ağaçlı ve El Motifli Kilim Seccade 172x124 cm. Geldiği yer: Elazığ Harput Sare Hatun Camii (Bayraktaroğlu, 1997: 100). http://akmb.gov.tr/userfiles/files/Ar%C4%B1%C5%9F%20Dergisi/ARI%C5%9E%203.pdf (Erişim Tarihi: 09.04.2018).

Çizim 1: Yıldız Motifleri (Erbek, 2002: 96-99 arası).

Çizim 2: Çarkıfelek (Haç/Swastika) Motifleri (Erbek, 2002: 136-137).

Çizim 3: Göz Motifleri (Erbek, 2002: 132-133).

Çizim 4: Su Yolu Motifleri (Erbek, 2002: 106).

Çizim 5: El Motifleri (Erbek, 2002: 116-117).

* **Makalede yer alan, Amerika Yerlilerine ait Ayakkabı görselleri (Fotoğraf No: 5, Fotoğraf No:7, Fotoğraf No: 9, Fotoğraf No: 11 ve Fotoğraf No: 13) "*Amerikan Doğa Tarihi Müzesi Antropoloji Bölümünün (Amerıcan Museum Of Natural Hıstory Division Of Anthropology - https://anthro.amnh.org/north)*" izniyle kullanılmıştır.**